

Νικηφόρος Γρηγοράς, Γεώργιος Γεμιστός

Μάνος Δανέζης και Στράτος Θεοδοσίου

Επίκουροι Καθηγητές Αστροφυσικής
Τμήματος Φυσικής Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο μεγαλύτερος αστρονόμος του Βυζαντίου υπήρξε αναμφίβολα ο Νικηφόρος Γρηγοράς (1295-1359 μ.Χ.), ο οποίος με την συνολική επιστημονική του δράση, πρωτοπόρα για την εποχή του, αναδείχτηκε σε μεγάλη αστρονομική φυσιογνωμία. Υπολόγισε όλες τις εκλείψεις του Ηλιου της χιλιετίας ως τον 13ο μ.Χ. αιώνα και πρόβλεψε νέες εκλείψεις, τόσο του Ηλιου όσο και της Σελήνης. Κατασκεύασε πρωτότυπο αστρολάβο και μελέτησε επισταμένως το ημερολογιακό ζήτημα και τον καθορισμό της ημερομηνίας εορτασμού του Πάσχα. Συγχρόνως εξακρίβωσε τις ατέλειες του Ιουλιανού ημερολογίου τις οποίες κατέγραψε στη «Βυζαντινή Ιστορία», που συνέγραψε. Ομοίως, προσδιόρισε το σφάλμα του υπολογισμού του Πάσχα, 250 χρόνια πριν την ημερολογιακή μεταρρύθμιση του Πάπα Γρηγορίου ΙΓ', και κατάρτισε σχέδιο διόρθωσης τόσο του Πασχαλίου όσο και του ημερολογίου.

Το σχέδιο αυτό το υπέβαλε προς συζήτηση σε ομάδα σοφών, τη «Λογικήν Πανήγυριν», και το 1324 το κατέθεσε στον αυτοκράτορα Ανδρόνικο Β' τον Παλαιολόγο (1282-1328). Με τα λογικά επιχειρήματα του Γρηγορά ο αυτοκράτορας πείστηκε και θέλησε να θέσει σε εφαρμογή το σχέδιο διόρθωσης του ημερολογίου.

Δυστυχώς, όμως, το ημερολογιακό σχέδιο του Γρηγορά δεν καθιερώθηκε, για να μην προκληθεί σύγχυση στον λαό και για να μην προκαλέσει διχασμό στο πλήρωμα της χριστιανικής Εκκλησίας.

Όπως είναι φανερό, η δόξα θα ανήκε τότε στον μεγάλο Βυζαντινό αστρονόμο, ο οποίος είχε εξακριβώσει τις ατέλειες του Ιουλιανού ημερολογίου και είχε υποβάλει λεπτομερές σχέδιο διόρθωσής του.

Μετά την εξέχουσα μορφή του Νικηφόρου Γρηγορά ακολούθησε περίφημος φιλόσοφος Γεώργιος Γεμιστός ή Πλήθων (1355-1452).

Ο Πλήθων συνέγραψε πραγματεία με θέμα το ημερολόγιο. Στη μελέτη του αυτή πρότεινε, ως λάτρης της ελληνικής αρχαιότητας, την εισαγωγή ενός σεληνοηλιακού ημερολογίου. Το ημερολόγιο αυτό φαίνεται ότι ήταν τόσο προσεκτικά δομημένο, ώστε ο μελετητής και εκδότης των «Νόμων του Πλήθωνος», ο Γάλλος ακαδημαϊκός M.C. Alexandre (1859) ανέφερε ότι αν εφαρμοζόταν εκείνη την εποχή δεν θα υπήρχε η ανάγκη της μετέπειτα γρηγοριανής μεταρρύθμισης του Ιουλιανού ημερολογίου.

Το ημερολόγιο αυτό, όπως μας πληροφορεί ο Φιλάρετος (Βαφειδής) –Μητροπολίτης Διδυμότειχου– στην Εκκλησιαστική Ιστορία του, ίσως να το γνώρισαν οι Δυτικοί κατά την επίσκεψη του Πλήθωνα στην Ιταλία το 1437.

Πραγματικά, ο Πλήθωνας συμμετείχε μαζί με τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ιωσήφ Β', τον αυτοκράτορα Ιωάννη Η' Παλαιολόγο (1425-1448), τον (ανθωνωτικό) Μάρκο τον Ευγενικό, τον (ενωτικό) Βησσαρίωνα και άλλους στις Συνόδους της Φερράρας (1438) και της Φλωρεντίας (1439), όπου συμφωνήθηκε η ένωση των Εκκλησιών, ώστε οι Δυτικοί να βοηθήσουν τη δοκιμαζόμενη Κωνσταντινούπολη.

Βιβλιογραφία

Στράτος Θεοδοσίου και Μάνος Δανέζης: «Η Οδύσσεια των Ημερολογίων», Εκδόσεις Δίαυλος, Αθήνα 1995.